

ERDÉLYBEN VÉGHEZ VITT PUSZTÍTÁSA ÉS FELTÁMADÁSA OLÁH-HÓRÁNAK

Ámbátor nagyon elfogott legyen minket az itt lévő tolvajoknak kergetése s vigyázása, mindazonáltal el nem titkolhatuk ezen foglalatosságaink között is, igaz baráti szívességünk-ből áradott levelünkben az itt Hunyad vármegyében és Körösben eddigelé történt viszontagságoknak valóságát (minthogy Szathmári kedves barátunknak leveléből, az itt lévő dolgokról s történt vitézségekről nem igazakat hirdetteknek lenni olvastunk) röviden meg nem írni.

A gonoszság kezdődött 1-ma hujus, dévai, halmágyi, ilyei és zalathnai dominiumhoz tartozó némely jobbágyoktól; kik is azon nap, s azelőtt harmadnappal a Körösben Mesztáken nevezetű falunak határára fegyveresen összegyűlvén s a zalathnai dominiumhoz tartozó jobbágy, Hóra nevezetű hitegetőjüket s vezéröket elvárván, ki is lajblijára csillagot és keresztet varratván, magát ő Felségétől küldettetettnek, a keresztet s csillagot nagyobb hitelül ugyan ő Felségétől adattatottnak lenni nem átallotta, eképen a gondolatlan de gonoszságra hajlandó oláh nemzetet hitegetvén. Mikor mentenek volna Kuréty nevezetű falu felé, két körösi szolgabíró, úgymint: Naláczy Farkas és Gál Mihály uraimék Hórát elfogták: 2-da pedig Kurétyra bevívén, Hórának kiáltására támadás esett; holott is a nevezett szolgabírákat kegyetlenül kínozván, megölték. Innen nagy lármával, dühösséggel mentenek Kristyórra, ottan a Kristyóri familiából csak kettő maradhatott életben, kiknek az erdőben való szaladás mentette életöket. Ezen faluban (a mint kitanulhattuk) huszonnégy ölettetett meg; azonkívül csak egy nemesnek is háza, vagy egyéb java épségben nem maradt. Itt találtnak sok fegyverre, pénzre és puskaporra azon gyilkosok. Nem elégedvén meg ezen kegyetlen gyilkossággal,

vették útjokat Brádra: holott is a nemességet, a reformátusok templomában húzván magokat, mind megölegették; de mint-hogy mindennek nevét nem tudhatjuk, azt le sem írhatjuk, bizonyosan a megöleltetteknek számát tizenhatnak mondják. Ezek között szenvedtek halált: a körösi volt főbíró, Brády Miklós, Nemes József uraimék és Ribiczey Albertné asszony, az elsőnek kínzását s megöleltetését a szemérem megírni nem engedi. Ezeken kívül Bakcsy uramat, a református predikátort, a templom küszöbére húzván, ott vágták fejszével fejét. Innen Ribicére, Ribiczey József úrra menvén, azon úr ellenállott és kilencet közülök lövés által elejtett; de puskaporral hányatni kezdvén a házát, tovább bátorságosnak ott létét s ellenállását nem ismervén, háza ablakán kiszökött, kit is Isten ő szent Felsége csodálatos képen az erdőre vezérelt és megtartott. Itt puskaport, fegyvert felesen kaptanak. Ugy mondják, hogy a puskapor hat mázsa lett volna. Itt is a nemesek közül felesen öleltettek meg, névszerint ezeket bizonyosan tudjuk: ugymint Ribiczey Gábor, Nemes Sámuel és Ferenc, úgy Madócsay uraimékat. Elvégezvén itt is égetésöket, gyilkosságukat és prédájokat, 3-tia mentenek Körös-Bányára, a hol (oh emberi természetet irtóztató dolog) a t. p. burgarusoknak templomába bemenvén s a ciboriumot kivívén és a sárba beléöntvén, ezen szók között belétapodták: «Ez a magyarok Istene, ha segélhet rajtok, most segéljen.» A Boldogságos Szűz képének elsőben szemeit kiverték, orrát levágták és a feszületekkel együtt a többi szenteknek képeit egyrakásba gyűjtvén, azokat összevagdalták, kiáltván: Acsészta Májká Precseszte ungu-rilor [Ez a magyarok Szűz-Máriája].

Végtere a kriptákból a holtaknak tetemeit helyökből kivévén, négy s több részekre darabolták. A templomot puskaporral annyira elhányatták, hogy kő a kövön (a mint mondják) nem maradt. Ellehet mindezen cselekedetökből pogányságokat és iszonyú kegyetlenségöket gondolni, azért mindeket megírni szükségesnek nem itélünk. Itt hány öleltetett legyen meg, bizonyost nem írhatunk, hanem egy Burgarus Fraternek bizonyos megöleltetését beszélük: azon kívül négynek. 4-ta hujus egy része a gyilkosoknak ment Ócs felé, más része pedig Branyicskára; holott is nemeseket nem ölhettek, mert már odaérkezésök előtt Ócsról Hollaky Antal úr a mltsgos ifjasszonynyal ide az udvarba jöttek, mltsgos Hollaky Pálné ifjasszonynyal együtt. Hollaky István úr pedig erre bátorságosnak útját nem gondolván, Kozma Kelemen úrral s Andrassy

Józseffel Magyarországra mentenek: Branyicskáról pedig, mind báró Jósika Antal, mint pedig Jósika István urak Szebenbe mentek. Elvégezvén itt is prédájokat s tolvajságokat, mentenek Illyére és ottan Krájnyik László uramat, egész háza népestől, tudniillik tizenharmad magával megölték, felesége nagyon terhes lévén, terhét méhéből kivágták, a csecsemőket elevenen vasvillába vették, más neki menvén, nyakát vágta, végre pedig darabról darabra vagdalták. Ezeken kívül Ribiczey Imréné asszony két gyermekeivel, a református predikátor hatod magával nagy kínok között haltanak meg. Guraszádán Sándor Mózesné asszony tisztartónéját egy gyermekével: Szirbben Mátisfalvi Göttfy László rectificátor commissariust megölték: Laposnyakon Muntyán Péter uramnak hasára tüzet tévén, akként kínozták, ezen kínok mián haltnak vélvén, elhagyták; de az isteni rendelés életben megtartotta és most Dobrán vagyon. Az úr praeses Lázár Pál úr udvarházát felprédálták s mindent összerontottak. Ez nap érkezék ide Dévára titt. Simény főhadnagy úr 24 dobrai lovas és Kájáni főhadnagy úr mintegy 50 gyalog idevaló limitaneus katonákkal. 5-ta virradólag a tolvajok érkezének Solymosra mltszgos Barcsay Lajos úr udvarába, a hol elsőbben a házakat felvervén s egy szegig mindent elpusztítván, elmentenek a pincébe, ott addig ittanak, a míg a bornak erejétől elszedültek, végre a tele hordóknak fenekeit bevervén, egy istállót elégettek. A lovakat, paripákat elfogták és akként prédálták. Hollaky Antal úrnak tisztartóját megölték, ott is mindeneket egy szegig elpusztítottak. Megvirradván egy része ezen gyilkosoknak a Maroson fel Haróra ment, más része mltszgos Barcsay Lajos úr ménésének behajtásában és elfogásában szorgalmatoskodott. Itt harmadnapig folytatták dühösségöket. A kik Haróra mentenek, azok ottan a nemeseknek házakat egy szegig felprédálták, a református kántort megölték. Innen Kéméndre mentek, holott is hasonlóképen cselekedtek; már innen kezdődvén ezeknek gyújtogatások, olyan sietséggel ment, hogy fel Csóráig mindenütt a kastélyokat, udvarházakat, hol tűz, hol pedig egyéb felterések által semmivé tették. A Solymoson maradtak 6-a jó reggel Németit annyira elpusztították, hogy még csak az üvegházbeli fák is összevagdaltattak, az ónját az ablakoknak magokkal elvitték golyóbisnak. Gróf Gyulay József és Sámuel urak boros hordóit mind összevagdalták: a falusiak pedig némelyek a bort magoknak vedrenként hordották. A Körösben Csiszár László urat négy gyermekeivel megölték, feleségét (úgy hirdetik), erőszakkal egy oláh legény

magával tartja feleségül és az oláh vallásra erőltették. 5-a este nem állhatván ezen kegyetlen gyilkosságot, titt. főhadnagy Simény és Kájáni urak arra kérték Obristlieutenant Karp urat, hogy indulnának a Maroson innen elejökbe azoknak, kik felfelé mentek, melyre nehezen vehették, minthogy kevés számmal volt a katonaság, a nemesség is megmaradásokat kívánta; de mégis látván a veszedelmet, szavokat megfogadta, ezt mi észrevévén, Simény úr commandója alá ajánlottuk magunkat és az nap, napnyugot után nagy sár, nagy esőzés között indultunk elejökbe, mely utazásunkban a lovakra nézve Piskiben nyugodtunk s virradtunk meg. 6-a, mikor Szászváros felé közelgének, előnkbe érkezék mltsgos generalis Simonyi úr, hogy már izentenek legyen a tolvajok a városba való bemenetelük iránt, azért csak sietnénk; lehet gondolni, milyen sietséggel mentünk. Szászvárosba való beérkezésünk után, mikor a tűz mián (mint-hogy sokfelé látszatott a tűz), nem tudnánk, merre vegyük útunkat, érkezék egy bizonyos ember, ki azt erősíté, hogy már Bencencre érkeztenek s prédálnak; egy kevés idő vártatva láttuk a tüzet s hitelt adtunk a dolognak s onnan délután 3 óra-kor Bencencre vettük útunkat. Ezen utazás között nem tudtuk mi tevők legyünk; mert minden hegyen az oláhság látszatott. Az itt lévő dolgot nem lehet leírni, mert sok volna; hanem legyen elég az, hogy a faluba beérkezvén, nem a tűz, hanem a gyilkosok kioltásán dolgoztunk, annyira, hogy 36 azon órában a faluban, mezőn elesett, a sebeseknek és elfogottaknak száma 42, míg a foglyoknak Dévára való elküldésében szorgoskodtak a tiszturak, addig elsötétedett. Ujra nagy sárban, esőzésben, a nagy sötétben indultunk Csóra felé, a gyilkosok után (mint-hogy ott is elszéledtenek volt), hogy elkezdett dolgunkat folytatnók. Ezen az éjszaka 8 felé láttuk a nagy égéseket, mind tűzvilágnál masiroztunk. El lehet gondolni, mely nagy kétségbe hozott, hol legyen több számmal való létők; mert ámbátor kevés számmal voltunk, mind azt kerestük. Megérkezvén a kenyérmezején lévő postához, tudakoztuk, hol legyenek a tolvajok? Ki is a kenyérmezei vizen túl levő fogadóban igazított, hogy ott innának; azért a gyalogságot előre küldvén, mi is lovasokul követtük. Az itt lévő dolgokról koncokat írhatnánk; de rövidségnek okáért csak azt tartjuk szükségesnek megírni, hogy itt 10 elesett, 3 elfogatott, kik halálos sebeket kapván, az útban meghaltanak; a többi s. v. az árnyékszékbe szökdösött, s úgy szabadultak meg, mi észre nem vevén. Az alatt míg mi a veszedelem között szerencsések volnánk; 6-a

este Déván, a Ribiczey Ádámné asszony város végén lévő mojházát a Németiben maradt tolvajok elégették, ezt észrevevén a nemesek elejökbe mentenek és hatot közülök eljettettek, a többiek elszaladtak. Másnap 7-a délután egy óra tájat ismét nagy sokasággal Dévára rohantanak, akkor előre csak hat legény térítette meg őket, kik közül csak kettő szenvedett lövést; egyik a karján, másinak a mentéjéből löttenek ki. Látván a nemesek a gyilkosoknak szaladását, bizodalmat vettek és lett azoknak száma 24, ezek szép diadalmat tettek, mert ad summum 206-ot elvesztettek; lövés és kard által 120-at, az elfogottak közül decapitáltattak 36-ot, a félelem és a bornak nagy ereje, ha nem többet 50-ent a Maros vizébe vesztett, most is csak hozzák a rabokat, csakhogy exequálásokban a vármegye restelkedik, jöllehet 27-a hujus délután 22-nek vétették fejüket, és a fejüket az utak mellé karóba huzatták; ezek között egy öreg pap is volt. Mikor épen visszafelé tértünk, jó a hír, hogy Németinél 3000 tolvajok jönének (ezt az oláhság az exequálás confusiójára cselekedte), kiknek bátor szívvel elejökbe szaladtunk, mintegy 300-an a kotonasággal együtt, hát sehol sincsenek, ekkor vettük észre a csalfaságot. Itt lehetett volna sok zokogásokat akkor mindenektől hallani. Kijött már ő felsége kegyelmes rendelése, hogy minden főnek elfogattatásáért 30 pengő forint adatik. Hóra fogadott öcscsét kilenced magával elfogták, kiket Fejérvárott nyársba huzattak. Itt van nagy szomorúság, mert egyik atyját, a más anyját, vagy atyjafiát jajgatja. Itt a nagy szegénység, mert többnyire egy lábravalóban, vagy ingaljban szaladván el, sem pénzek, sem egyebek nincsen: a gabona vékája 3 márvás. Egész Hunyad vármegyében és Hátszeg vidékén egy ép nemes épületet nem találhatni, kivéven a városokat. Elhatott ez a rossz Magyarországra is Mária-Radnáig; itt kárt nem tettenek, mert ellent állottanak, hanem Soborsinban Forray úrnak mindenét elpusztították; itt 30,000 ezer forintig való kárt tettek. Itt nagy veszedelmekre ezen vármegyében lévő nemességnak bosszúállásra való indulatját nem ismerhetjük, hanem magokat a várakba való húzással oltalmazzák és azért bosszúállásra való indulatjuk megaludt, hogy ők is rebelliseknek ő Felsőge előtt ne láttassanak, holott 26-a hujus hozzák meg ezen iszonyú kegyetlenségöket a gyilkosoknak, hogy a mely nemes asszonyokat találtak, azokat mind Brádra vitték, oláh vallásra kényszerítvén, megkeresztelték és szörnyű kínokkal kínozták és kínozzák, ma pedig elevenen való megégetésöket a házzal együtt magok eltökéltették, melyet

[Erdélyi Magyar Adatbank]

észrevevén, említett s vitézségre született titt. Simény főhadnagy úr, 27-a reájok ütni megindult Czigány kapitány úrral, hogy azon pogány dühösségtől meggátolhatnák. Abrudbányát, Topánfalvát a több falukkal együtt felverték, elpusztították, az ő felsége bányáját violálták. Most már a cigányokat összegyűjtvén, magoknak láncsákat s egyéb fegyvereket készíttetnek. Igaz, hogy katonaság most már itten elég vagyon, de mi haszna, ha kegyetlenségért kegyetlenséggel nem fizetnek. Sok volna, ha mindeneket le kellenék írni, de erre sem az idő, sem a papiros nekünk nem kedvezvén, többekkel szíves baráti kötelességünket nem bizonyíthassuk.

A tekintetes nemes négy cancelláriának

legkisebb szolgálai, baráti

Kis András és Domokos Ferenc.